



Gemeente Veendam	
Ingekomen	
16 JAN. 2014	
Nummer:	
Dossier:	

De Kompanjie
t.a.v. dhr. R. Oost
Postbus 85
9640 AB VEENDAM

hoge der a 5
9712 ac groningen
telefoon (050) 312 65 45
fax (050) 312 33 62
email: molema@libau.nl

groningen 15 januari 2014
onderwerp Rapportbeoordeling Prins Hendrikplein Veendam
behandelaar N. van der Mei

Geachte heer Oost,

Naar aanleiding van uw verzoek stuur ik u de beoordeling van het rapport 'Veendam, Prins Hendrikplein (Gemeente Veendam, Gr.)'. Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek, Steekproefrapport 2013-11/06Z.

Inleiding

In opdracht van Rho Adviseurs heeft de Steekproef bv een inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd aan het Prins Hendrikplein te Veendam. De aanleiding voor het onderzoek is de voorgenomen nieuwbouw van een appartementengebouw. De beoogde nieuwbouw zal worden gefundeerd op balken die tot een diepte van 60 cm onder maaiveld zullen reiken. Waarschijnlijk wordt deze fundering ook onderheid.

Onderzoek

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek. Bij het bureauonderzoek is een archeologisch verwachtingsmodel van het gebied gemaakt aan de hand van beschikbare fysisch-geografische, archeologische en historisch-geografische informatie. Tijdens het verkennend veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst. Daartoe zijn op 7 november 2013 zes boringen geplaatst. Het spreiden van de boringen werd bemoeilijkt door de aanwezigheid van dichte begroeiing met braamstruiken van meer dan twee meter hoog.

De boringen zijn uitgevoerd met een edelmanboor van acht centimeter doorsnede. In veenlagen is geboord met een gutsboor met een doorsnede van drie centimeter. Boringen 1, 2 en 3 reikten tot 1,80 meter diepte. Boring 4 is gezet tot 1,10 meter op een locatie waarvan de maaiveldhoogte ongeveer 70 centimeter lager lag dan elders in het plangebied. Boringen 5 en 6 reiken tot een diepte van 1,90 meter. De opgeboorde monsters zijn beschreven door ze laagsgewijs af te snijden in de boor. Daarnaast is de opgeboorde grond gezeefd op een zeef met een maaswijdte van vier millimeter of met de hand doorzocht op archeologische indicatoren.

De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode. De RD-coördinaten van de boringen zijn bepaald met behulp van GPS. De hoogtes van de boringen zijn gerelateerd aan het NAP met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). In het plangebied was geen veldkartering mogelijk in verband met de dichte begroeiing.

Resultaten

Bureauonderzoek

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied is gelegen in een vlakte die is ontstaan door afgraving van veen. Op de archeologische verwachtingskaart en beleidsadvieskaart van de gemeente Veendam valt het plangebied binnen een zone met een lage archeologische verwachting. Wel ligt het plangebied binnen een historische bebouwingszone. Op basis van paleogeografische reconstructies wordt verondersteld dat het plangebied op of aan de rand van een oude beekloop ligt. Pleistoceen zand ligt op een diepte van circa een meter. Het onderzoeksbureau geeft aan dat het plangebied al tijdens de steentijd deel uitmaakte van een uitgebreid veenmoeras. Het bureau concludeert dat in het plangebied nederzettingen uit de steentijd, met name uit het mesolithicum, kunnen worden verwacht.

Booronderzoek

In boringen 1, 2, 3 en 6 bestond de bovenste meter opgeboord materiaal uit sterk vergraven, humeus, matig fijn en zwak lemig zand met daarin brokjes baksteen en kalkmortel. Het zand zelf bevat brokken van een bouwvoor, brokken veen en brokken van het onderliggende dekzand (C-horizont). Op een diepte van ongeveer 1,10 meter is een veenpakket aangetroffen met een dikte van circa 60 centimeter. Hieronder, op een diepte van ongeveer 1,70 meter, werd een kleilig laagje gezien dat als beekleem is geïnterpreteerd. Onder dit leemlaagje ligt het dekzand, waarin bij vijf van de zes boringen alleen een C-horizont is waargenomen. Alleen in boring 1, de meest zuidoostelijke boring, is een complete podzolbodem waargenomen. Het dekzand begint op een diepte van 1,10 meter. Tot een diepte van 1,15 meter ligt een E-horizont, met daaronder een 35 centimeter dikke B-horizont. De C-horizont begint op een diepte van 1,50 meter beneden het maaiveld. Een kleilig laagje op de overgang tussen het veen en het dekzand ontbreekt hier. In deze boring is op de overgang van het veen naar de E-horizont een stuk verbrand vuursteen gevonden.

In boringen 4 en 5 is een afwijkende bodemopbouw gezien. Boring 4 is gezet in een ca. 70 centimeter lager gelegen deel van het plangebied. In deze boring was geen veen aanwezig. De bovenste 70 centimeter van het profiel bestond uit een laag opgebracht zand, met daarin brokjes baksteen en mortel. Dit materiaal is in het veld als dempingsmateriaal geïnterpreteerd, waarschijnlijk om een voormalige kelder mee te dempen. Hieronder lag dekzand, waarin alleen een C-horizont is waargenomen. Het profiel in boring 5 bestond uit matig fijn, zwak lemig zand met brokken veen, en brokjes baksteenpuin en kalkmortel. Het zand was sterk geroerd en bevatte brokken sterk uitgeloozd materiaal dat in het veld als beekzand is geïnterpreteerd. In hetzelfde pakket kwamen brokken veen en brokken van de C-horizont van het onderliggende dekzand voor. Tot een diepte van 1,90 meter is geen intacte gelaagdheid in het profiel gezien. Het onderzoeksbureau interpreteert dit verstoorde pakket als dempingsmateriaal van het oorspronkelijke Westerdiep.

Conclusies onderzoeksbureau

Het plangebied ligt op de overgang tussen moerige eerdgronden en moerige podzolgronden. De bodem in het plangebied bestaat uit dekzand, afgedekt met een laag restveen van ongeveer 60 centimeter dik. Het dekzand begint op een diepte van ongeveer 1,10 meter beneden het maaiveld. De gaafheid van de bodem is volgens het onderzoeksbureau nog redelijk.

Alleen in het zuidoosten van het plangebied is een podzolbodem in het dekzand waargenomen. Hier is tevens een stuk verbrand vuursteen gevonden. Dit duidt er volgens het onderzoeksbureau op dat op een diepte van ongeveer een meter beneden het maaiveld resten van, vermoedelijk, een nederzetting uit de steentijd aanwezig zijn. Het onderzoeksbureau adviseert daarom om een aanvullend booronderzoek uit te voeren in de vorm van een karterend onderzoek door middel van megaboringen, zodat de aard en omvang van de vindplaats kan worden bepaald.

Beoordeling Libau

Het veldwerk is uitgevoerd volgens de richtlijnen die gelden in de archeologische beroepswereld. Bij de rapportage en de conclusie en aanbeveling zijn echter een aantal kanttekeningen te plaatsen, die hieronder zijn aangegeven.

- Het onderzoeksbureau stelt eerst dat het plangebied al *tijdens de steentijd* overgroeid is met veen en verwijst hierbij naar eerder onderzoek waaruit blijkt dat de veengroei mogelijk al aan het eind van het paleolithicum is begonnen (paragraaf 2.2). Vervolgens wordt gesteld dat het plangebied *aan het eind van de steentijd* pas overgroeid raakte met veen en dat tot die tijd de bewoningscondities gunstig waren (paragraaf 3.2 en hoofdstuk 4). Dit is met elkaar in tegenspraak.
- Zoals het onderzoeksbureau in paragraaf 2.3 aangeeft, geldt volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente Veendam voor het plangebied een lage archeologische verwachting. Dit hangt samen met grote mate van bodemverstoring die in stedelijke gebieden te verwachten is. De lage verwachting voor intacte archeologische resten uit de prehistorie betekent voor de gemeente Veendam beleidsmatig dat er in een dergelijk gebied geen onderzoek naar deze resten hoeft te worden verricht.
- Op de beleidskaart is wel aangegeven dat het plangebied deel uitmaakt van een historische bebouwingszone. Dit betekent dat in het plangebied resten kunnen worden verwacht van historische bebouwing, in dit geval resten uit de 17^{de} eeuw en later. Uit het rapport blijkt niet dat tijdens het veldwerk specifiek naar de (mogelijke) aanwezigheid van dergelijke resten is gekeken.
- In paragraaf 2.3 wordt de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden genoemd in verband met de verwachtingswaarden binnen het plangebied. De IKAW is niet bruikbaar gebleken voor de bodems in de provincie Groningen en dient dus niet opgevoerd te worden. In plaats hiervan moet de archeologische beleidskaart van de gemeente Veendam gebruikt worden, zoals ook door het onderzoeksbureau is gedaan.
- In paragraaf 2.4 wordt gesteld dat het Wester- en Oosterdiep twee bovenstromen van de Oude Ae zijn. Dit is niet correct. Deze twee waterlopen hebben geen natuurlijke oorsprong, maar zijn in de 17^{de} eeuw gegraven aan weerszijden van de Oude Ae. Het stroomdal van de Oude Ae ligt tussen de diepen ingeklemd en was toentertijd in gebruik als weide- en hooiland.

- In paragraaf 3.1 wordt aangegeven dat de hoogtes van de boringen zijn gerelateerd aan het NAP met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). De hoogtegegevens worden echter vertekend door de aanwezigheid van bebouwing en begroeiing, waardoor het AHN in bebouwd gebied niet bruikbaar is voor het bepalen van de maaiveldhoogte.
- De beschrijvingen van de resultaten van het booronderzoek op verschillende plaatsen in het rapport (paragraaf 3.2, hoofdstuk 4 en de Appendix Boorbeschrijvingen) komen niet met elkaar overeen.
- Het in boring 5 aangetroffen verstoorde pakket grond wordt door het onderzoeksbureau geïnterpreteerd als dempingsmateriaal van het oorspronkelijke Westerdiep. Dit diep heeft echter nooit ter plaatse van boring 5 gelopen, maar liep ten westen van het plangebied.
- Het onderzoeksbureau concludeert dat de bewoningscondities in het plangebied in de steentijd gunstig waren. Het ontbreken van podzolbodems in het grootste deel van het plangebied en het voorkomen van beekleem en beekzand duidt er echter op dat al vóór de veengroei sprake was van natte omstandigheden. Dit betekent dat het plangebied ook vóór de aanvang van de veengroei niet erg geschikt was voor bewoning.

Libau onderschrijft de conclusie en aanbeveling van het onderzoeksbureau niet. De in boring 1 aangetroffen podzolbodem en het stuk verbrand vuursteen duiden volgens het onderzoeksbureau op het voorkomen van een archeologische vindplaats. Dit valt echter te betwijfelen. Ten eerste is slechts in één boring een podzolbodem waargenomen; de overige boringen in het plangebied duiden juist op natte omstandigheden en dus op slechte bewoningscondities. Ten tweede vertoont het stukje vuursteen geen sporen van bewerking door mensen. De verbranding kan zeer goed op natuurlijke wijze zijn ontstaan.

Daarnaast blijkt uit het booronderzoek dat het dekzand, waarin steentijdresten worden verwacht, zich op een diepte van circa 1,10 meter onder maaiveld bevindt. De fundering van de beoogde nieuwbouw zal echter niet dieper reiken dan 60 cm onder maaiveld en vormt dus geen bedreiging voor deze resten. Tot slot geldt voor het plangebied volgens de archeologische beleidskaart een lage verwachting voor intacte archeologische resten uit de prehistorie. Dit betekent dat onderzoek naar dergelijke resten in het plangebied geen juridische basis in het bestemmingsplan of verordening kent.

In het plangebied kunnen echter nog steeds resten worden verwacht van historische bebouwing uit de 17^{de} eeuw of later. Daarom wordt in overweging gegeven om de Werkgroep Prehistorie, verbonden aan het Veenkoloniaal Museum, de gelegenheid te geven de bouwput aan een inspectie te onderwerpen. Mogelijk aanwezige resten van historische bebouwing kunnen dan worden gedocumenteerd.

Ik hoop u met bovenstaand advies voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

1.0. 

Jan Molema
Archeoloog Libau steunpunt